

Album ofiarowany Józefowi Ignacemu Kraszewskiemu w 1874 r. przechowywany w zbiorach Działu Rzemiosła Artystycznego i Kultury Materialnej Muzeum Narodowego w Krakowie

Przypadająca w 2012 r. dwusetna rocznica urodzin Józefa Ignacego Kraszewskiego (1812–1887) jest okazją do wielu różnorodnych przedsięwzięć poświęconych pisarzowi. Warto zatem podkreślić, że również w zbiorach Działu Rzemiosła Artystycznego i Kultury Materialnej Muzeum Narodowego w Krakowie znajduje się nieliczny – choć cenny – zespół pamiątek po J.I. Kraszewskim. Na zbiór składają się dwie darowizny. Pierwszą stanowią przedmioty będące dowodami czci i uznania dla pisarza, pochodzące z daru jego syna Franciszka, złożone w Muzeum w 1909 r., drugą zaś skromne przedmioty osobistego użytku, ofiarowane w 1910 r. przez Florę Heinitz z Drezna. Z tego w sumie niewielkiego zespołu niewątpliwie najciekawszym zabytkiem jest album pamiątkowy, ofiarowany J.I. Kraszewskiemu w 1874 r. przez koło wówczas „młodych” literatów, należących do obozu postępowego, a zawierający sześćdziesiąt trzy fotografie ofiarodawców (il. 1)¹. W katalogu księgozbioru pisarza, opracowanym w 1888 r. przez Michała Pawlika staraniem F. Kraszewskiego, w grupie „Dyplomów, życzeń, darów jubileuszowych i biletów wizytowych śp. J.I. Kraszewskiego od różnych osób i korporacji” wspomniany jest dosyć enigmatycznie: „Album młodej prasy. 1 marca 1874, mocno i ładnie opr., z okuciem w futer”². Album ten, w dniu imienin J.I. Kraszewskiego przypadających 19 marca 1874 r., zawieźli pisarzowi do Drezna Piotr Chmielowski i Julian Ochorowicz, przebywający wówczas na studiach w Lipsku i działający w imieniu koła. Wręczenie daru było połączone z równoczesną publikacją w „Przeglądzie Tygodniowym” artykułu pt. *Józef Ignacy Kraszewski*, przedstawiającego cnoty i zasługi dostojnego solenizanta oraz wskazującego powody jego uczczenia³.

¹ Nr inw. MNK IV-V-476. Dar F. Kraszewskiego z 1909 r.; Dzp MNK 4261.

² M. Pawlik, *Katalog księgozbioru, rękopisów, dyplomów, rycin, map, atlasów, fotografii jako też osobistych dyplomów, adresów itp. pozostałych po śp. Józefie I. Kraszewskim*, Lwów 1888, s. 522 poz. 10 273 (50).

³ *Józef Ignacy Kraszewski*, [w:] „Przegląd Tygodniowy Życia Społecznego, Literatury i Sztuk Pięknych”, Warszawa, 10 (22) Marca 1874 nr 12 r. 9, s. 93–94.

Nieco później jeden ze wspomnianych delegatów – Piotr Chmielowski, kreśląc rys biograficzno-literacki J.I. Kraszewskiego, tak uzasadniał kierujące ofiarodawcami intencje: „Kraszewski wskutek życia się swego z czasopismami dawniejszymi, które mniej lub więcej miały wybitny charakter zachowawczy, pisywał oczywiście do nich najwięcej, ale w jego wielostronnej i wrażliwej naturze zawsze tkwiła skłonność i możność wchłaniania prądów nowych i przetwarzania ich na użytek własny; w jego poglądach politycznych, religijnych i społecznych z poprzedniego okresu znajdowało się dużo wspólnych z postępowymi dążnościami związków; on sam jak widzieliśmy, wobec konserwatywnych i ultramontańskich dzienników, podawał się za postępowca i liberała. Czynnici do walki starych z młodymi mieszać się nie chciał, bo już zerwał z natężoną działalnością publicystyczną; przytem jego ugodowy charakter mogły ranić zbyt namiętne nieraz wystąpienia przedstawicieli postępu radykalnego, z „Przeglądem Tygodniowym” nie wszedł nigdy w żadne stosunki; ale innych reprezentantów naszego pozytywizmu nie odtrącał, w pismach tego obozu brał udział, potrzeby jego istnienia uznawał, a w niektórych utworach swoich wpływowi kierunku przezeń wyrażonego dał wyraz dobitny. [...] Oprócz chęci oddania hołdu pracy i talentowi powieściopisarza pragnęli postępowcy zanieść tym darem protestacyę przeciwko lekkomyślnie robobionemu sobie zarzutowi pomiatania zasługami starszego pokolenia autorów”⁴. Ponadto pisał, iż nie zastawszy dostojnego solenizanta w Dreźnie, delegaci złożyli album wraz z listem wyjaśniającym pobudki, które kierowały ofiarodawcami „przy tym objawie czci głębokiej i uznania dla wielkiego pisarza”⁵.

J.I. Kraszewski odpowiedział prywatnym listem do obu delegatów, a 20 marca 1874 r. na łamach „Niwy” publicznie podziękował za otrzymany dar: „Są uroczyste chwile w życiu na które słów braknie a w mrokach błyskawica olśniewa. Taką błyskawicą wśród dni ponurych był nieoceniony dar Wasz, który dzisiaj mnie doszedł. Nie umiem wypowiedzieć wdzięczności mojej. A nie za siebie tylko wdzięczzen Wam jestem; wiąże się z tem myśl pocieszająca, że jest jakiś węzeł, co przeszłość z przyszłością łączy. Ja już więcej do pierwszej, Wy do drugiej należycie. Zachowałem tylko wiarę w postęp, uczucie jego obowiązku, miłość nauki i pracy, i to mnie do Was zbliża. Wszystko w świecie ma swój czas i miejsce i przejść musi i być nawozem dla przyszłości. Czuję i ja, że mi sił nie starczy zdążyć za zastępem Waszym, ale duchem nie zestarzałem jeszcze, i pociechą dla mnie Wasze uznanie, bo niem się czuję jeszcze żywym. Dziękować nie potrafię, patrzę i dumny jestem i upokorzony razem, ale wdzięczzen sercem całym”⁶.

Album rzeczywiście robi imponujące wrażenie. Składa się z trzydziestu jeden kart ujętych masywną, płaskorzeźbioną w drewnie orzechowym oprawą, zapinaną dwiema metalowymi klamrami. Pośrodku przedniej okładki wprawiono owalny, odlewany w miedzi medalion z portretem J.I. Kraszewskiego w lewym profilu, modelowany przez warszawskiego rzeźbiarza Bolesława Syrewicza (1835–1899) – zapewne według fotografii pisarza, wykonanej w latach 70. XIX w.⁷ Medalion, sygnowany literami „BS” oraz datą roczną

⁴ P. Chmielowski, *Józef Ignacy Kraszewski. Zarys biograficzno-literacki*, Kraków 1888, s. 410.

⁵ P. Chmielowski, *op. cit.*, s. 410.

⁶ P. Chmielowski, *op. cit.*, s. 411.

⁷ W. Przybyszewski, *Wizerunki Józefa Ignacego Kraszewskiego*, [w:] „Spotkania z zabytkami”, nr 1–2 (styczeń–luty) 2012, s. 11, il. 1.

„1874”, otoczony jest płaskorzeźbionym w drewnie wieńcem dębu i lauru, w który wpleciono pojedyncze kwiaty róż (?). Wokół medalionu rozmieszczone zostały emblematy nauki i sztuki: po lewej ukazano kolumnę jońską, po prawej – u góry – promienistą gwiazdę, z kolei poniżej medalionu, po lewej, ukazano otwartą księgę leżącą na zwoju i piórach gęsich, po prawej zaś orła chwytającego szponami liść palmy, leżący nad księgą owoców; za wyobrażeniem orła widoczny jest fragment liry. Na banderoli wplecionej w kompozycję wyryto napis dedykacyjny: „JÓZEFOWI KRASZEWSKIEMU / MŁODA PRASSA”. W centrum tylnej okładki widnieje kartusz z gwiazdką pośrodku, nad którą wyryto datę roczną „1874”, a poniżej inskrypcję „WARSZAWA”. Kartusz otoczony jest prostą, geometryczną ramą, formowaną z motywu nieokorowanych gałązek, powtórzoną przy krawędzi okładki. Jej wewnętrzne strony wyłożone są wyklejką z jedwabnej mory w kolorze wiśniowym, a ich krawędzie zdobi tłoczona złotem bordiura z motywem winorośli. W lewym górnym rogu przedniej okładki nalepiono papierową firmówkę zakładu introligatorskiego A. Morawskiego⁸. Każda karta albumu ma złożone krawędzie. Widnieją na nich po dwie fotografie w owalnych medalionach, otoczonych zróżnicowanymi, ozdobnymi obramieniami, wykonanymi akwarelowo przez Ksawerego Pilattiego (w ten sposób oprawiono 62 fotografie, ostatnią, tj. 63., dołączono luzem) i przedstawiających delikatne, szaro-zielono-brunatne kompozycje motywów wici roślinnych. Wszystkie zamieszczone w albumie fotografie mają format *carte de visite* i wiele z nich opatrzonych zostało autografami osób portretowanych. Dodatkowo na odwrociach zdjęć zamieszczono informacje objaśniające, z którymi periodykami współpracowała wówczas przedstawiona postać. Na trzech pierwszych kartach widnieją portrety kobiet, na pozostałych już wyłącznie mężczyzn.

Pomysłodawcą uczczenia J.I. Kraszewskiego był Aleksander Świętochowski⁹. Taką formę uhonorowania, tj. przygotowanie i wręczenie albumu z fotografiami, wybrano zapewne ze względu na jego zainteresowanie fotografią i zamiłowania kolekcjonerskie. Pisarz, zafascynowany fotografią od początku jej wynalezienia, zdołał zgromadzić bogatą kolekcję zdjęć dzieł sztuki, pejzaży i portretów, której część odziedziczył jego syn, F. Kraszewski. Wspomniany wyżej katalog spuścizny po J.I. Kraszewskim wylicza 1491 sztuk „fotografii dotyczących cudzoziemskich i polskich spraw, jako to: pomników, starych obrazów, znakomitych ludzi”¹⁰. W 1926 r. ten zespół fotografii z kolekcji J.I. Kraszewskiego został zakupiony do zbiorów Biblioteki Narodowej w Warszawie od Józefa Kraszewskiego, wnuka pisarza¹¹. Do dziś zachowało się z niego jedynie 487 fotografii, z których część zaprezentowano na wystawie „Portrety światem malowane”, zorganizowanej w 2011 r. w Muzeum Józefa Ignacego Kraszewskiego w Romanowie. Grupę innych fotografii z kolekcji pisarza,

⁸ Być może chodzi tu o Antoniego Morawskiego, introligatora zamieszkałego w 1854 r. w Warszawie przy ulicy Mokotowskiej 1659/1660 (zob. *Skorowidz mieszkańców miasta Warszawy na rok 1854*, Warszawa 1854, s. 215).

⁹ A. Wiślicki, *Małe słówko do małych ludzi*, [w:] „Przegląd Tygodniowy Życia Społecznego, Literatury i Sztuk Pięknych”, Warszawa, 22 Marca (1 Kwiet.) 1877, nr 118 r.12, s. 147.

¹⁰ M. Pawlik, *op. cit.* s. 557, poz. 13000–14491. Wydaje się, że fotografie z albumu przechowywanego w zbiorach Muzeum nie zostały włączone przez autora do kolekcji fotografii J.I. Kraszewskiego, bowiem jest on wzmiankowany w rozdziale prezentującym inną grupę przedmiotów.

¹¹ A. Czobodzińska-Przybysławska, *Portrety światem malowane*, [w:] „Spotkania z zabytkami”, nr 1–2 (styczeń–luty), 2012; s. 50.

przechowywanych od 1943 r. w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie, pokazano w 2009 r. na wystawie „Światłoczułe”, zorganizowanej z okazji 170. rocznicy wynaleźnienia fotografii. Obu tym wystawom towarzyszyły ilustrowane katalogi, omawiające poglądy J.I. Kraszewskiego na fotografię i wprowadzające zdjęcia z jego kolekcji do szerszego obiegu naukowego¹². Wydaje się, że zwłaszcza w zakresie zdjęć portretowych, zgromadzona przez J.I. Kraszewskiego kolekcja była w dużej mierze przypadkowa, bowiem zazwyczaj swe fotograficzne podobizny przysyłali mu wielbiciele, reprezentujący niemal wszystkie dziedziny życia społecznego, w ten sposób pragnący okazać pisarzowi swoją uwagę. Tak też było w przypadku omawianego albumu, w którym – jak donosił w 1874 r. „Przegląd Tygodniowy” – znalazła się „galerya złożona z sześćdziesięciu kilku żeńskich i męskich fotografii; między którymi mieścił się znaczny procent osobistości dziś już znanych w literaturze”¹³. Album istotnie zawiera fotografie przedstawiające głównie wydawców, redaktorów i współpracowników kilku XIX-wiecznych warszawskich periodyków. Spośród ukazującej się ówczesnie prasy wspomnieć należy społeczno-polityczny tygodnik „Przegląd Tygodniowy Życia Społecznego, Literatury i Sztuk Pięknych”, wydawany od początku 1866 r. i uważany za czołowe pismo wczesnopozytywistyczne, sztandarowy organ „obozu młodych”¹⁴. Drugim periodykiem pozytywistów była ukazująca się od początku 1872 r. „Niwa. Dwutygodnik Naukowy, Literacki i Artystyczny”, założona przez część wcześniejszych współpracowników „Przeglądu Tygodniowego”, zniechęconych radykalizmem głoszonych w nim poglądów. Założyciele w przesłanym J.I. Kraszewskiemu prospekcie informowali, że pismo skierowane do szerokiego ogółu będzie popularyzowało naukę, oświatę i kulturę¹⁵. Propagandzie idei pozytywistycznych służyło również ukazujące się od 1873 r. tygodniowe pismo „kobiece” pt. „Opiekun domowy”, poświęcone głównie zagadnieniom oświaty i wychowania¹⁶. W albumie znalazły się także wizerunki osób współpracujących

¹² „Portrety światłem malowane. Fotografie z kolekcji Józefa Ignacego Kraszewskiego. Zbiory Biblioteki Narodowej w Warszawie. Wystawa inauguracyjna obchody dwusetnej rocznicy urodzin pisarza”, Romanów 2011; „Światłoczułe. Kolekcje fotografii w Muzeum Narodowym w Warszawie. Wystawa w 170-lecie ogłoszenia wynalazku fotografii”, Warszawa 2009.

¹³ Józef Ignacy Kraszewski, [w:] „Przegląd Tygodniowy Życia Społecznego, Literatury i Sztuk Pięknych”, Warszawa, 10 (22) Marca 1874, nr 12 r.9, s. 94.

¹⁴ Zob. Z. Kmiecik, *Prasa warszawska w okresie pozytywizmu (1864–1885)*, Warszawa 1971, s. 77–95; *Słownik Literatury Polskiej XIX wieku*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1991, s. 797–799. Z przedstawionych na fotografiach osób współpracowali z „Przeglądem Tygodniowym” następujący publicyści: Józef z Mazowsza (Józef Wojciechowski), Józef Kotarbiński, Adam Wiślicki, Stefan Kossuth, Władysław Ordon właśc. Władysław Szanser, Stanisław Ornowski, Wincenty Niewiadomski, Walery Przyborowski, Feliks Mierzejewski, Aleksander Świętochowski, Daniel Zgliński właśc. Freudenson, Jan Jeleński, Władysław Wiślicki, Feliks Bogacki, Antoni Pilecki, Maurycy Mendelson, Leopold Mikulski, Jan Kulesza, Mieczysław Grabowski.

¹⁵ Zob. Z. Kmiecik, *op. cit.*, s. 99–102; *Słownik Literatury*, *op. cit.*, s. 613–614. Z przedstawionych na fotografiach osób z „Niwą” współpracowali: Józefa ze Śmigiełskich Dobieszewska, dr Zygmunt Dobieszewski, Bronisław Grabowski, Leopold Méyet, Henryk Sienkiewicz, Julian Schönman (Szenman), Henryk Elzenberg, Zygmunt Mirosławski, Bronisław Rejchman, Józef Bosacki, Antoni Gustaw Bem, Juliusz Benzeff, Feliks Ochimowski, Jan Jeleński, Aleksander Jelski.

¹⁶ Zob. Z. Kmiecik, *op. cit.*, s. 143; H. Markiewicz, *Pozytywizm*, Warszawa 1999, s. 50. Z przedstawionych na fotografiach osób współpracowali z „Opiekunem Domowym”: Maria Szeliga (Maria Mirecka),

z ówczesnymi periodykami fachowymi, które propagowały wiedzę z różnych dziedzin nauki i umiejętności, w celu podniesienia kwalifikacji zawodowych i informowania o najnowszych osiągnięciach. Pismem takim była np. „Gazeta Rolnicza”, tygodnik ukazujący się od 1861 r., skierowany do ziemiaństwa i propagujący nowe formy gospodarowania¹⁷. Kolejnym tego rodzaju czasopismem popularno-naukowym przeznaczonym dla ziemian był „Tygodnik Rolniczy”, wydawany w latach 1872–1882¹⁸. Analizą piśmiennictwa i księgarstwa zajmował się „Warszawski Rocznik Literacki”, ukazujący się w latach 1871–1878, zamieszczający spisy i recenzje nowych publikacji, kierowane do zainteresowanych polskim rynkiem wydawniczym¹⁹. Podobnie inne specjalistyczne czasopisma, np. dwutygodnik medyczny „Klinika”, ukazujący się w latach 1866–1871²⁰ i pismo prawnicze „Biblioteka Umiejętności Prawnych”²¹, adresowane były raczej do węższego grona odbiorców. Periodykiem naukowym było również wydawane w latach 1872–1881 czasopismo „Przyroda i Przemysł”, zgodnie z hasłami pozytywizmu poświęcone upowszechnianiu nauk przyrodniczo-matematycznych i ich zastosowań w przemyśle²². Co ciekawe, w gronie „młodej prasy” znalazło się także ilustrowane pismo satyryczno-humorystyczne „Kolce”, ukazujące się od 1871 r.²³ Warto zaznaczyć, że choć niektórzy z autorów współpracowali z więcej niż jednym periodykiem, nie na wszystkich fotografiach zostało to odnotowane, a niekiedy tego rodzaju informacje w ogóle pominięto²⁴. Pomimo tego wydaje się, że zespół zdjęć w albumie stanowić może cenne źródło wiedzy dla historyka literatury, zajmującego się XIX-wieczną publicystyką warszawską, a także historyka mody, zwłaszcza męskiej.

Data ofiarowania albumu wskazuje, że zamieszczone w nim fotografie powstały przed 19 marca 1874 r. Większość z nich została wykonana w znanych warszawskich zakładach fotograficznych, działających w 2. połowie XIX w. Najwięcej fotografii, bo aż czternaście, wykonano w firmie Juliana Kostki i Ludwika Mulerta, uznawanej za jedną z najlepszych w branży²⁵; niewiele mniej – dwanaście – w zakładzie Waleriana Twardzickiego (1838–1902)²⁶; dziesięć portretów powstało w zakładzie najpopularniejszego fotografa

dr Gustaw Doliński, Bronisław Grabowski, Henryk Perzyński, Henryk Sienkiewicz, Bronisław Rejchman, Piotr Chmielowski, Julian Ochorowicz, Antoni Gustaw Bem, Jan Jeleński, Emilian Konopczyński.

¹⁷ Zob. Z. Kmiecik, *op. cit.*, s. 205–207. Z „Gazetą Rolniczą” współpracował Jan Świąćicki.

¹⁸ Zob. Z. Kmiecik, *op. cit.*, s. 208–209. Z „Tygodnikiem Rolniczym” współpracował Leon Sygietyński.

¹⁹ Zob. Z. Kmiecik, *op. cit.*, s. 189. „Warszawski Rocznik Literacki” redagował Stanisław Czarnowski.

²⁰ Zob. Z. Kmiecik, *op. cit.*, s. 215. Z „Kliniką” współpracował dr Zygmunt Dobieszewski.

²¹ Z „Biblioteką Umiejętności Prawnych” współpracował Mścisław Godlewski.

²² Zob. Z. Kmiecik, *op. cit.*, s. 234–236. Z „Przyrodą i Przemysłem” współpracowali: Karol Hertz, Tomasz Skomorowski, Samuel Dickstein.

²³ Zob. Z. Kmiecik, *op. cit.*, s. 127. Z „Kolcami” współpracował Jan Maurycy Kamiński.

²⁴ Waleria Marréne, Zofia Mellerowa, Zofia Grabowska, Eliza Orzeszkowa, dr Konrad Dobrski, Michał Bałucki, Józef Mikołaj Wiślicki, Adam Antoni Kryński, dr Wacław Mayzel, Aleksander Jelski, Stanisław Bełza, Ksawery Pillati, M. Górski, J. Miaskowski, dr Teodor Hering, Aleksander Kraushar.

²⁵ Fot. 18, 19, 26, 29, 30, 32, 36, 43, 45, 47, 51, 52, 54.

²⁶ Fot. 7, 20, 21, 23, 27, 28, 31, 35, 39, 41, 42, 49.

Jana Mieczkowskiego (1830–1889)²⁷. Na kilku zdjęciach pojawia się sygnatura zakładu Konrada Brandla (1838–1920)²⁸ oraz Konrada Brandla i S-ki, którą prowadził z bratem Władysławem i Marcinem Olszyńskim²⁹. Pozostałe warszawskie zakłady fotograficzne wykonały po jednym lub co najwyżej po dwa zdjęcia – atelier Karola Beyera (1818–1877)³⁰, Maksymiliana Fajansa (1827–1890)³¹, Michała Trzebickiego i Spółki³², Grzegorza Sachowicza³³, Teofila Borettiego (1832–1910)³⁴, Ferdynanda Klocha i Melecjusza Dutkiewicza³⁵, Bronisława Mariona³⁶. Kilka fotografii powstało poza Warszawą, np. w Grodnie u Józefa Sadowskiego³⁷, we Lwowie u Józefa Edera³⁸, w Krakowie u Walerego Rzewuskiego³⁹, u Wilhelma Höffera w Dreźnie lub Lipsku⁴⁰, w Odessie u Victora Dimo⁴¹ oraz w Mińsku u Н. Околовъ'а⁴². Na trzech fotografiach brak sygnatur firmowych, na odwrociach dwóch widnieje jedynie przedstawienie palety z pędzlami, co sugeruje, że być może wykonawca odbitki nie był koncesjonowanym fotografem lub autorem zdjęcia⁴³. Odwrocie jednej fotografii zostało zaklejone papierem, na którym ofiarodawca, Aleksander Jelski, dedykował wiersz adresatowi⁴⁴.

Album jest dowodem wielkiej czci, jaką wśród publicystów codziennej prasy i periodyków warszawskich cieszył się J.I. Kraszewski jeszcze za swego życia; warto bowiem podkreślić, że dzieła tego rodzaju – adresy, księgi pamiątkowe, wieńce srebrne itp., wręczano szczególnie zasłużonym osobom, których dokonania znajdowały uznanie w oczach współczesnych. Warto może wspomnieć, że album ofiarowany J.I. Kraszewskiemu nie był

²⁷ Fot. 3, 11, 22, 40, 55, 56, 59, 60, 62, 63.

²⁸ Fot. 1, 2, 10, 25, 53.

²⁹ Fot. 9, 12, 38.

³⁰ Fot. 4.

³¹ Fot. 6, 34, 57.

³² Fot. 14.

³³ Fot. 15.

³⁴ Fot. 17.

³⁵ Fot. 37, 58.

³⁶ Fot. 50.

³⁷ Fot. 5.

³⁸ Fot. 24.

³⁹ Fot. 13.

⁴⁰ Fot. 33.

⁴¹ Fot. 48.

⁴² Fot. 46.

⁴³ Fot. 16, 44, 61.

⁴⁴ Fot. 46.

przypadkiem odosobnionym. Kilka lat wcześniej, 7 kwietnia 1871 r., wielbiciele talentu Jadwigi Łuszczewskiej – Deotymy (1834–1908), po odczytaniu przezeń dramatu *Wanda*, wręczyli jej na pamiątkę m.in. album z fotografiami, w oprawie zdobionej srebrną plakietką, na której oprócz stosownej dedykacji wyrytowano sceny i postacie dramatu⁴⁵. Nieco później, w 1885 r. z okazji trzydziestopięciolecia pracy twórczej Jana Zachariasiewicza (1823–1906), grono polskich autorek również obdarowało go albumem zawierającym ich fotografie⁴⁶. Przeprowadzenie w przyszłości kwerendy w literaturze i zbiorach muzealnych zapewne ujawni więcej tego rodzaju dowodów uznania.

Wysoką wartość albumu, prócz jego wymowy jako pamiątki dla J.I. Kraszewskiego, podkreśla także fakt, że ma on charakter wyraźnie „monograficzny” – widnieją w nim fotograficzne portrety oraz autografy większości felietonistów i pisarzy warszawskich, propagujących postawy pozytywistyczne. Pomimo, iż nie wszystkie osoby przedstawione na fotografiach udało się zidentyfikować, jest on nieocenionym źródłem ikonograficznym i propozograficznym środowiska warszawskiego. Omówienie niniejsze, będące pierwszą publikacją albumu, skupione zostało na trzech podstawowych kwestiach: kontekście jego powstania oraz wręczenia J.I. Kraszewskiemu, rozpoznaniu i skatalogowaniu zawartych w nim wizerunków dziennikarzy oraz wskazaniu zakładów fotograficznych, w których zostały wykonane. Pozostałe zagadnienia, z pewnością ważne i istotne, a odnoszące się np. do bardziej szczegółowych rozważań nad historią polskiej prasy, dokładną ikonografią luminarzy polskiego piarstwa i dziennikarstwa w 2. połowie XIX w., a także ściślejszą historią działalności zakładów fotograficznych, stać się mogą podstawą dalszych badań, prowadzonych w obrębie innych, właściwych im dziedzin.

⁴⁵ M. Paś, *Jadwiga Łuszczewska-Deotyma. Pamiątki ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie*, Kraków 2002.

⁴⁶ T. Budrewicz, *Jubileusz Jana Zachariasiewicza w roku 1885*, [w:] „Literatura i jej konteksty. Prace ofiarowane profesorowi Czesławowi Kłakowi”, Rzeszów 2005, s. 83–95.

Katalog fotografii⁴⁷

Karta I

1 Józefa ze Śmigielskich Dobieszewska (1820–1899), publicystka, powieściopisarka, działaczka feministyczna

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4×6,2

Sygn. aut. na aw. nadr.: K. Brandel w Warszawie

Na rw. nadr.: KBrandel / 57 NOWY ŚWIAT, 1249

Na rw. adnot.: *Józefa ze Śmigielskich / Dobieszewska b. redak- / torka „Kółka domowego”, / współpracowniczka „Niwy” / Dąbrowa pod Szczakową / d. 19 marca 1874*

Dane biogr. PSB, t. 5, s. 236

2 Waleria Marrené (1832–1903) z Mallet de Grandville-Malletskich 1^{ov}. Morzkowska, powieściopisarka, krytyk literacki, publicystka

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5×6,4

Sygn. aut. na aw. nadr.: KONRAD BRANDEL – WARSZAWA

Na rw. nadr.: Zakład / Fotograficzny / K. Brandel / Warszawa / Nowy Świat 1249/57 / Klisze zachowuje się dwa miesiące, a / nabywane być mogą po kop. 30 (zł. dwa).

Na aw. adnot.: *Twórcy powieści Polskiej, z czcią i uwielbieniem / Walerya Marrené*

Na rw. adnot.: *Warszawa I/III 1879*

Dane biogr. Markiewicz 1999, s. 471

Karta II

3 Zofia Mellerowa (1848–1909), dramatopisarka

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: JAN MIECZKOWSKI – w WARSZAWIE

Na rw. nadr.: J. Mieczkowski / w WARSZAWIE / Róg Senatorskiej i Miodowej / N^{er} 496

Na aw. adnot.: *Zofia Mellerowa*

Na ew. adnot.: *Warszawa, w marcu, 197*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 15, s. 49

⁴⁷ Dane biograficzne opracowano na podstawie następujących pozycji: *Polski Słownik Biograficzny; Bibliografia Literatury Polskiej. Nowy Korbut*, t. 13: *Literatura Pozytywizmu i Młodej Polski*, Warszawa 1970; *Bibliografia Literatury Polskiej. Nowy Korbut*, t. 14: *Literatura Pozytywizmu i Młodej Polski*, Warszawa 1973; *Bibliografia Literatury Polskiej. Nowy Korbut*, t. 15: *Literatura Pozytywizmu i Młodej Polski*, Warszawa 1977; *Bibliografia Literatury Polskiej. Nowy Korbut*, t. 16, cz. 1: *Literatura Pozytywizmu i Młodej Polski*, Warszawa 1982; *Słownik Literatury Polskiej XIX wieku*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1991; *Polski Słownik Judaistyczny*, t. 1, Warszawa 2003; H. Sienkiewicz, *Listy do Mściława Godlewskiego (1878–1904)*, Wrocław 1956; S. Fita, *Wspomnienie o Bolesławie Prusie*, Warszawa 1962; Z. Kmiecik, *Prasa warszawska w okresie pozytywizmu (1864–1885)*, Warszawa 1971; M. Brykałska, *Pozytywistyczna „Niwa” (1872–1875)*, [w:] „Problemy literatury polskiej okresu pozytywizmu”, seria I, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1980; H. Markiewicz, *Pozytywizm*, Warszawa 1999; S. Milewski, *Pokłosie Szkoły Głównej (przygotowanie zawodowe adwokatów w drugiej połowie XIX w.)*, cz. II, [w:] „Palestra. Pismo Adwokatury Polskiej”, maj–czerwiec 5–6/2001 R. XLV.

4 Zofia Grabowska

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,6×6,3

Sygn. aut. na rw. nadr.: w otoku: KAROL BEYER * W WARSZAWIE, w polu: Krakowskie / Przedmieście / N° 389

Na rw. adnot.: *Zofija Grabowska / Warszawa*

Karta III

5 Eliza Orzeszkowa (1841–1910), z Pawłowskich, 2^ov. Nahorska, powieściopisarka, nowelistka, publicystka

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: J. SADOVSKI – Á GRODNO

Na rw. nadr.: PHOTOGRAPHE / J. SADOVSKI / Á/ Grodno,

Na rw. adnot.: *Twórcy powieści Polskiej / w dowód czci i z życzeniem / lat długich, przesyła / El. Orzeszkowa / d. 19 marca / 1874 Grodno.*

Dane biogr. Markiewicz 1999, s. 545

6 Maria Szeliga (1854–1927) właśc. Maria z Mireckich 1° v. Czarnowska, 2° v. Loevy, powieścio- i dramatopisarka

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: M. FAJANS – w WARSZAWIE

Na rw. nadr.: ZAKŁAD / ARTYSTYCZNO LITOGRAFICZNY I FOTOGRAFICZNY / MAXYMILIANA FAJANSA / w WARSZAWIE / Krakowskie Przedmieście N° 52 / w domu własnym.

Na rw. adnot.: *Marja Szeliga / (Marja Mirecka) / współpracowniczka / „Opiekuna Domego” / Warszawa, 1 marca, 1874.*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 15, s. 641

Karta IV

7 Leon Sygietyński (1822–1891), ziemianin, publicysta, tłumacz, literat, ojciec Antoniego (1850–1923) powieściopisarza

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4×6,2

Sygn. aut. na aw. nadr.: W. TWARDZICKI – VARSOVIE

Na rw. nadr.: W. TWARDZICKI / RUE NIECAŁA N° 12 / VARSOVIE

Na rw. adnot.: *Leon Sygietyński (?) / Redaktor i Wydawca / Tygodnika Rolniczego. / 1874.*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 15, s. 611 (Antoni), PSB t. 46, s. 200

8 Jan Świącicki (?), prawnik, publicysta, specjalizował się w ekonomice rolnej

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4×6,2

Sygn. aut. na aw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT – W WARSZAWIE / 1873 R.

Na rw. nadr.: J.KOSTKA i MULERT / (dawniej K. BAYER) / Krakowskie Przedmieście N° 38 / W WARSZAWIE. / Na żądanie można mieć kopią.

Na rw. adnot.: *J Świącicki (?) / Redaktor „Gazety Rolniczej” / Warszawa, w marcu, 1874.*

Dane biogr. Kmiecik 1971, s. 205

Karta V

9 Gustaw Doliński (1844–1906), lekarz i pisarz

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,6 × 6,4

Sygn. aut. na aw. nadr.: K. BRANDEL i S^{ki} – W WARSZAWIE.

Na rw. nadr.: ZAKŁAD FOTOGRAFICZNY / K. BRANDEL i S^{ki} / w WARSZAWIE / NOWY ŚWIAT 1249

Na rw. adnot.: *Dr Gustaw Doliński / współpracownik „Opiekuna / Domowego”.*

Dane biogr. PSB, t. 5, s. 286

10 Dr Zygmunt Dobieszewski (1836–1896), lekarz, administrator szpitali warszawskich, autor prac z zakresu medycyny

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,3 × 6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: K. BRANDEL – W WARSZAWIE.

Na rw. nadr.: KBrandel / 57 NOWY ŚWIAT, 1249

Na rw. adnot.: *Dr Zygmunt Dobieszewski / b. Redaktor czasopisma / lekarsk. „Klinika”. / współpracownik „Niwy”. - / 1874. / Dąbrowa pod Szczakową*

Karta VI

11 Konrad Dobrski (1849–1915), lekarz, redaktor „Pamiętnika Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego”

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: JAN MIECZKOWSKI – W WARSZAWIE

Na rw. nadr.: Róg Senatorskiej i Miodowej / J. Mieczkowski / N^{er} 496 / W WARSZAWIE.

Na rw. adnot.: *dr Konrad Dobrski.*

Dane biogr. PSB t. 5, s. 261

12 Bronisław Grabowski (1841–1900), dramaturg, prozaik, sławista, tłumacz, poeta

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,4

Sygn. aut. na aw. nadr.: K. BRANDEL i S^{KA} – w WARSZAWIE.

Na rw. nadr.: ZAKŁAD FOTOGRAFICZNY / K. BRANDEL i S^{KA} / w WARSZAWIE / NOWY ŚWIAT 1249

Na rw. adnot.: *Bronisław / Grabowski / Współpracownik „Opiekuna / Domowego” i „Niwy”.*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 14, s.135; Markiewicz 1999, s. 457

Karta VII

13 Michał Bałucki (1837–1901), komediopisarz, prozaik, nowelista, poeta, publicysta

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,0

Sygn. aut. na aw. nadr.: W. RZEWUSKI – W KRAKOWIE.

Na rw. nadr.: ZAKŁAD FOTOGRAFICZNY / WALEREGO RZEWUSKIEGO W KRZKOWIE / Wesola, ulica Podwale, N° 27.B.

Na rw. adnot.: *J. Kraszewskiemu w dowód / czci i szacunku dla niezmodo- / wanej pracy i działalności / MBałucki*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 13, s. 138; Markiewicz 1999, s. 447

14 Władysław Henryk Perzyński (1841–1898), dziennikarz, redaktor, w l. 1872–1876 redaktor i współwłaściciel „Opiekuna Domowego”

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,2

Sygn. aut. na aw. nadr.: TRZEBIECKI i SP. – W WARSZAWIE

Na rw. nadr.: PRACOWNIA FOTOGRAFICZNA / TRZEBIECKIEGO i SP. / w WARSZAWIE / Ulica Rymarska N° 471^e

Na rw. adnot.: *Henryk Perzyński / Redaktor „Opiekuna / Domowego”*

Dane biogr. PSB t. 25, s. 646

Karta VIII

15 Józef Mikołaj Wiślicki (1805–1887), powieściopisarz, ojciec Adama Wiślickiego

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,3

Na rw. nadr.: FOTOGRAFIJA / G. SACHOWICZA / Artysty Malarza Miniatur / w WARSZAWIE / KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE N° 407. / OBOK KOŚCIOŁA Ś^o. KRZYŻA.

Na aw. adnot.: *Józef M. Wiślicki*

Na rw. adnot.: *Warszawa, marzec, 1874.*

Dane bibliogr. Orgelbrand t. 12, s. 208; Markiewicz 1999, s. 488

16 Józef Wojciechowski (1840–1904), pseud. Józef z Mazowsza, poeta, dramatopisarz, tłumacz

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,4

Na rw. nadr.: paleta z pędzlami

Na aw. adnot.: *Józef z Mazowsza*

Na rw. adnot.: *Józef z Mazowsza / (Józef Wojciechowski) / Współpracownik „Przeglądu / Tygodniowego”. / Warszawa, w marcu, 1874.*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 16, s. 208

Karta IX

17 Karol Hertz (1842–1904), matematyk, pedagog, założył w 1874 i prowadził do 1877 czasopismo „Przyroda i Przemysł”

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,2

Sygn. aut. na aw. nadr.: T. BORETTI. – w WARSZAWIE

Na rw. nadr.: T. Boretti / ZAKŁAD FOTOGRAFICZNY / ULICA RYMARSKA N° 4 / W PROST BANKU / w WARSZAWIE

Na rw. adnot.: *Karol Hertz / Redaktor Główny / Czasopisma „Przyroda / i Przemysł”.* Inną ręką: *Karol Hertz / Red. Przyrody / 19 marca / 1874.*

Dane biogr. PSB t. 9, s. 475

18 Mścisław Godlewski (1846–1908), publicysta, prawnik

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT – W WARSZAWIE / 1872 R.

Na rw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT / (dawniej K. BAYER) / Krakowskie Przedmieście N° 38 / W WARSZAWIE. / Na żądanie można mieć kopią.

Na rw. adnot.: *Mścisław Godlewski / Redaktor / Biblioteki Umiejętności Prawnych*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 16, cz. 1, s. 404

Karta X

19 Leopold Méyet (1850–1912), prawnik, historyk literatury, edytor, nowelista
Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT – W WARSZAWIE / 1873 R.

Na rw. nadr.: Medal WIEDEŃ 1873; J. KOSTKA i MULERT / (dawniej K. BAYER) /
Krakowskie Przedmieście N° 38 / W WARSZAWIE. / Na żądanie można mieć kopią.

Na rw. adnot.: *Leopold Méyet / Współredaktor „Niwy”*. / *Warszawa d. 19 marca 1874r.*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 15, s. 55

20 Henryk Sienkiewicz (1846–1916), powieściopisarz, nowelista, publicysta, krytyk
literacki, działacz społeczny

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: W. TWARDZICKI – VARSOVIE

Na rw. nadr.: W. TWARDZICKI / RUE NIECAŁA N° 12 / VARSOVIE.

Na rw. adnot.: *Henryk Sienkiewicz / Współpracownik „Niwy” / „Opiekuna Domowego” /
Warszawa dn. 10 Marca / 1874*

Dane biogr. Markiewicz 1999, s. 480

Karta XI

21 Józef Kotarbiński (1849–1928), krytyk literacki i teatralny, aktor i reżyser

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,6×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: W. TWARDZICKI – Rue Niecała 12.

Na rw. nadr.: W. TWARDZICKI / RUE NIECAŁA N° 12 / á / VARSOVIE

Na aw. adnot.: *Józef Kotarbiński*

Na rw. adnot.: *J. K. Kotarbiński / Współredaktor „Przeglądu / Tygodniowego”*. *Warszawa,
w marcu, 1874.*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 14, s. 487; Markiewicz 1999, s. 464

22 Adam Wiślicki (1836–1913), publicysta, krytyk, tłumacz, działacz oświatowy, syn
Józefa Mikołaja Wiślickiego. Założyciel „Przeglądu Tygodniowego” (1886), wydawanego
i redagowanego przez niego do 1905 r.

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: JAN MIECZKOWSKI – w WARSZAWIE

Na rw. nadr.: J. Mieczkowski / w WARSZAWIE / Róg Senatorskiej i Miodowej / N^{er} 496

Na aw. adnot.: *AWiślicki*

Na rw. adnot.: *Adam Wiślicki / Redaktor Główny / „Przeglądu Tygodniowego”*. / *Warsza-
wa, 1 marca, 1874.*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 16, cz. 1, s. 186; Markiewicz 1999, s. 488

Karta XII

23 Stefan Kossuth (1849–1919), inżynier technolog, działacz społeczny

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: W. TWARDZICKI – VARSOVIE

Na rw. nadr.: W. TWARDZICKI / RUE NIECAŁA N° 12 / á / VARSOVIE.

Na rw. adnot.: *Stefan Kossuth / Współpracownik „Przeglądu / Tygodniowego”*. / Warszawa, w marcu, 1874.

Dane biogr. PSB t. 14, s. 327

24 Władysław Ordon właśc. Władysław Szancer (1848–1914), poeta, dramatopisarz, nowelista, tłumacz

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,3 × 6,4

Sygn. aut. na aw. nadr.: JÓZEF EDER – we LWOWIE.

Na rw. nadr.: Józef Eder / ZAKŁAD / artystyczno / fotograficzny / Hotel Angielski / we / LWOWIE/ Obstalunki jeszcze po latach / przyjmują się.

Na rw. adnot.: *Władysław Ordon / Lwów 6. Lut. 1874 / inną ręką: Współpracownik / „Przeglądu Tygodniowego”*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 15, s. 620; Markiewicz 1999, s. 474

Karta XIII

25 Tomasz Skomorowski (1839–1907), nauczyciel, matematyk, zajmował się naukami przyrodniczymi i przekładami

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,4

Sygn. aut. na aw. nadr.: KONRAD BRANDEL – WARSZAWA

Na rw. nadr. Na rw. nadr.: ZAKŁAD FOTOGRAFICZNY / KONRADA BRANDEL / WARSZAWA / NOWY ŚWIAT 1249 / 57 / Klisze zachowują się dwa miesiące, a / nabywane być mogą po kop. 30 (zł. dwa).

Na rw. adnot.: *SKomorowski / Współredaktor czaso- / pisma „Przyroda i Prze- / myśl.” / Warszawa, marzec, 1874.*

Dane biogr. PSB t. 38, s. 241

26 Julian Szenman / Schönman, absolwent Szkoły Głównej, magister filozofii i kandydat prawa, redaktor i wydawca „Niwy”

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT – W WARSZAWIE / 1873 R.

Na rw. nadr.: Medal WIEDEŃ 1873; J. KOSTKA i MULERT / (dawniej K. BAYER) / Krakowskie Przedmieście N° 38 / W WARSZAWIE. / Na żądanie można mieć kopię.

Na rw. adnot.: *Julijan Szenman / Redaktor Niwy / Warszawa d. 20/2 74 r.*

Dane biogr. Brykalska 1980, s. 104

Karta XIV

27 Stanisław Ornowski (1847–1899), prawnik, publicysta, muzyk, tłumacz

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: W. TWARDZICKI – VARSOVIE

Na rw. nadr.: W. TWARDZICKI / RUE NIECAŁA N° 12 / á / VARSOVIE.

Na aw. adnot.: *Stanisław Ornowski*

Na rw. adnot.: *Stanisław Ornowski / Współpracownik „Przeglądu / Tygodniowego”*. / Warszawa, w marcu, 1874.

Dane biogr. Sienkiewicz 1956, s. 50

28 Wincenty Niewiadomski (1826–1892), probierz mennicy w Warszawie, literat, popularyzator nauk przyrodniczych

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: W. TWARDZICKI – VARSOVIE

Na rw. nadr.: W. TWARDZICKI / RUE NIECAŁA N° 12 / á / VARSOVIE.

Na aw. adnot.: *Wincenty Niewiadomski*

Na rw. adnot.: *Wincenty Niewiadomski / Współpracownik „Przeglądu / Tygodniowego” / Warszawa, w marcu, 1874.*

Dane biogr. PSB t. 23, s. 78

Karta XV

29 Henryk Elzenberg (1845–1899), prawnik, publicysta, redaktor i tłumacz

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4×6,2

Sygn. aut. na aw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT – W WARSZAWIE / 1873 R.

Na rw. nadr.: Medal WIEDENŃ 1873; J. KOSTKA i MULERT / (dawniej K. BAYER) / Krakowskie Przedmieście N° 38 / W WARSZAWIE. / Na żądanie można mieć kopię.

Na rw. adnot.: *Henryk Elzenberg / współredaktor (?) Niwy / Warszawa / 19 lutego 1874r.*

Dane biograf. PSB, t. 6, s. 238

30 Zygmunt Mirosławski (1846–1909), prawnik, publicysta, działacz ekonomiczno-społeczny

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5×6,2

Sygn. aut. na aw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT – W WARSZAWIE / 1872 R.

Na rw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT / (dawniej K. BAYER.) / Krakowskie Przedmieście N° 32 / W WARSZAWIE. / Na żądanie można mieć kopię.

Na aw. anot.: *Zygmunt Mirosławski*

Na rw. adnot.: *Z. Mirosławski / Współredaktor „Niwy”. / Warszawa, w marcu, 1874.*

Dane biogr. Brykalska 1980, s. 102

Karta XVI

31 Bronisław Rejchman (1848–936), przyrodnik, popularyzator, publicysta

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4×6,2

Sygn. aut. na aw. nadr.: W. TWARDZICKI – VARSOVIE

Na rw. nadr.: W. TWARDZICKI / RUE NIECAŁA N° 12 / Á / VARSOVIE.

Na aw. adnot.: *Bronisław Rejchman*

Na rw. adnot.: *Bronisław Rajchman / Współpracownik „Niwy” / i „Opiekuna Domowego” / Warszawa, w marcu, 1784.*

Dane biogr. PSB t. 31, s. 47

32 Piotr Chmielowski (1848–1904), krytyk i historyk literatury

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT – w WARSZAWIE / 1872R.

Na rw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT / (dawniej K. BAYER.) / Krakowskie Przedmieście N° 32 / W WARSZAWIE. / Na żądanie można mieć kopię.

Na aw. adnot.: *P. Chmielowski*

Na rw. adnot.: *Piotr Chmielowski / współredaktor / „Opiekuna Domowego” 6/2 1874*
Dane biogr. Nowy Korbut t. 13, s. 343; Markiewicz 1999, s. 452

Karta XVII

33 Julian Ochorowicz (1850–1917), filozof, psycholog, publicysta

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,2×6,3

Na rw. nadr.: W. HÖFFERT / Königl.-Sächs.-Hofphotograph / Dresden / Seestrass 10.
Kaufhaus / LEIPZIG / an der Promnade. / CARLSRUHE / Hirschrtaßse 32. / BAD EMS.

Na aw. adnot.: *Julijan Ochorowicz / Lipsk 18/3 74*

Na rw. adnot.: *Współredaktor / „Opiekuna Domowego”*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 15, s. 155; Markiewicz 1999, s. 474

34 Walery Przyborowski (1845–1913), powieściopisarz, publicysta, historyk

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5×6,4

Sygn. aut. na aw. nadr.: M. FAJANS – w WARSZAWIE

Na rw. nadr.: ZAKŁAD / ARTYSTYCZNO LITOGRAFICZNY I FOTOGRAFICZNY
/ MAXYMILIANA FAJANSA / w WARSZAWIE / Krakowskie Przedmieście N° 52 /
w domu własnym.

Na aw. adnot.: *Walery Przyborowski*

Na rw. adnot.: *Walery Przyborowski / Współredaktor “Przeglądu / Tygodniowego”. /
Warszawa, 1 marca, 1874.*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 15, s. 293; Markiewicz 1999, s. 477

Karta XVIII

35 Józef Bosacki

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: W. TWARDZICKI – VARSOVIE

Na rw. nadr.: W. TWARDZICKI / RUE NIECAŁA N° 12 / Á / VARSOVIE.

Na aw. adnot.: *Józef Bosacki*

Na rw. adnot.: *Józef Bosacki / Wydawca „Niwy”. / Warszawa, marzec, 1874.*

36 Antoni Gustaw Bem (1848–1902), historyk literatury, krytyk literacki

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT – W WARSZAWIE / 1873 R.

Na rw. nadr.: Medal WIEDEN 1873; J. KOSTKA i MULERT / (dawniej K. BAYER) /
Krakowskie Przedmieście N° 38 / W WARSZAWIE. / Na żądanie można mieć kopią.

Na rw. adnot.: *A. G. Bem / współpracownik „Niwy” / i „Opiekuna Domowego” / Kielce d.
14 lutego 1874r.*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 13, s. 223; Markiewicz 1999, s. 449

Karta XIX

37 Feliks Mierzejewski

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5×6,5

Sygn. aut. na aw. nadr.: Kloch & Dutkiewicz – w Warszawie.

Na rw. nadr.: *Kloch & Dutkiewicz / w WARSZAWIE z medalem*

Na rw. adnot.: *Feliks Mierzejewski / 19/3 74. / inną ręką: Współpracownik „Przegl. Tygod.”*

38 Portret nierozpoznany

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,4

Sygn. aut. na aw. nadr.: K. Brandel i S^{ka} – w WARSZAWIE

Na rw. nadr.: ZAKŁAD FOTOGRAFICZNY / K. BRANDEL i S^{KA} / w WARSZAWIE / NOWY ŚWIAT 1249

Na rw. adnot.: *autograf nieczytelny/ Współpracownik „Prze- / glądu Tygodniowego”.* / Warszawa 1/III 1874.

Karta XX**39** Juliusz Benzef (1847–1913), prawnik, publicysta

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: W. TWARDZICKI – VARSOVIE

Na rw. nadr.: W. TWARDZICKI / RUE NIECAŁA N° 12 / Á / VARSOVIE.

Na rw. adnot.: Julijusz Benzef / współpracownik Niwy. / 19 Marca 1874r.

Dane biogr. Milewski 2001, s. 77

40 Adam Antoni Kryński (1844–1932), filolog, językoznawca, prof. Uniwersytetu Lwowskiego

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4 × 6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: JAN MIECZKOWSKI – w WARSZAWIE

Na rw. nadr.: *J. Mieczkowski* / w WARSZAWIE / Róg Senatorskiej i Miodowej / N^{er} 496.

Na aw. adnot.: *Ad. Ant. Kryński.* / Warszawa, 19 marca 1874.

Na rw. adnot.: 1873.

Dane biograf. PSB, t. 15, s. 465

Karta XXI**41** Aleksander Świętochowski (1849–1938), publicysta, dramatopisarz, prozaik, krytyk literacki, filozof i historyk, działacz społeczny i polityczny

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: W. TWARDZICKI – VARSOVIE

Na rw. nadr.: W. TWARDZICKI / RUE NIECAŁA N° 12 / Á / VARSOVIE.

Na aw. adnot.: *Aleksander Świętochowski*

Na rw. adnot.: *Aleksander Świętochowski / Współredaktor „Przeglądu / Tygodniowego”.* / Warszawa, w marcu, 1874.

Dane biogr. Nowy Korbut t. 15, s. 668; Markiewicz 1999, s. 485

42 Daniel Zgliński właśc. Daniel Freudenson (1847–1931), publicysta, dramatopisarz

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,2

Sygn. aut. na aw. nadr.: W. TWARDZICKI – VARSOVIE

Na rw. nadr.: W. TWARDZICKI / RUE NIECAŁA N° 12 / Á / VARSOVIE.

Na rw. adnot.: *Zgliński / inną ręką: Współredaktor / „Przeglądu Tygodniowego”.* / Warszawa, w marcu, 1874.

Dane biogr. PSB t. 7, s. 132

Karta XXII

43 Feliks Ochimowski (1848–1932), prawnik, publicysta

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4×6,2

Sygn. aut. na aw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT – w WARSZAWIE / 1873R.

Na rw. nadr.: Medal WIEDENŃ 1873; J. KOSTKA i MULERT / (dawniej K. BAYER) / Krakowskie Przedmieście Nr 38 / W WARSZAWIE. / Na żądanie można mieć kopią.

Na aw. adnot.: *Feliks Ochimowski / współredaktor Niwy i Bib:fil: / pozyt*

Na rw. adnot.: *Warszawa, marzec, 1874.*

Dane biogr. PSB t. 23, s. 488

44 Jan Jeleński (1845–1909), publicysta

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5×6,4

Na rw. nadr.: Z paletą

Na rw. adnot.: *Jan Jeleński / współredaktor / „Niwy”- „Opiek. Domow.” / i „Przeglądu Tygodniowego”*

Dane biogr. PSB t. 11, s. 142

Karta XXIII

45 Wacław Mayzel (1847–1916), lekarz, histolog

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT – w WARSZAWIE / 1873R.

Na rw. nadr.: Medal WIEDENŃ 1873; J. KOSTKA i MULERT / (dawniej K. BAYER) / Krakowskie Przedmieście Nr 38 / W WARSZAWIE. / Na żądanie można mieć kopią.

Na rw. adnot.: *dr Wacław Mayzel / 1874.*

Dane biograf. PSB t. 20, s. 286

46 Aleksander Jelski (1834–1916), ziemianin, publicysta, pisarz historyczny, założyciel Biblioteki i Muzeum Starożytności w Zamościu

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: H. ОКОЛОБЪ – ВЪ МИНСКЪ

Na rw. nadr.: zaklejony

Na rw. adnot.: *„Fragment / ...Dotąd nauki pochod utruniony... / Siła ją ściga... tłuszcza zlorzeczy... / Ale świat przez nią zostanie zwalczony!. / Ona mu losy szczęsne zabeśpieczy, / Zniszczy przesady wierzeń bałamutnych, / Podniesie prawo aż do ideału, / Poniży dumnych!. poskromi okrutnych!. / Rozkrzewi cnotę, wysie źródło szatu... / Obwoła pokój i porówna stany... / Oświeci tłumy, nakarmi je chlebem, / Świat przeistoczy w stan niepokalany / I padół płaczu zrobi może niebem... /... Aleksander Jelski // Aleksander Jelski współpracownik / „Niwy”.*

Dane biograf. PSB, t. 11, s. 148

Karta XXIV

47 Władysław Wiślicki (1829–1889), kompozytor

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT – w WARSZAWIE / 1873R.

Na rw. nadr.: Na rw. nadr.: Medal WIEDENŃ 1873; J. KOSTKA i MULERT / (dawniej K. BAYER) / Krakowskie Przedmieście Nr 38 / W WARSZAWIE. / Na żądanie można mieć kopią.

Na aw. adnot.: *Władysław Wiślicki*

Na rw. adnot.: *Władysław Wiślicki / sprawozdawca muzyczny / Przeglądu Tygodniowego.*

Dane biogr. Orgelbrand t. 27, s. 209

48 Feliks Bogacki (1847–1916), krytyk literacki, publicysta

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,1

Sygn. aut. na aw. nadr.: V. DIMO, PHOT.

Na rw. nadr.: ATELIER PHOTOGRAPHIQUE / de / Victor Dimo / ODESSA RUE DE RIBAS MAISON WAGNER.

Na rw. adnot.: *Feliks Bogacki / 1874 roku Odessa / Współpracownik „Przeglądu / Tygodniowego”.*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 13, s. 250

Karta XXV

49 Samuel Dickstein (1851–1939), matematyk, pedagog

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: W. TWARDZICKI – VARSOVIE

Na rw. nadr.: W. TWARDZICKI / RUE NIECAŁA N° 12 / Á / VARSOVIE.

Na rw. adnot.: *Samuel Dickstein / Współredaktor „Przyrody / i Przemysłu” / Warszawa d. 19 marca / 1874r.*

Dane biogr. PSJ t. 1, s. 335

50 Antoni Pilecki (1853–1921), poeta, krytyk literacki

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: B. MARION. – ŻABIA N° 4

Na rw. nadr.: N° 4 / Rue Żabia / B.MARION / á Varsovie

Na aw. adnot.: *Antoni Pilecki*

Na rw. adnot.: *Antoni Pilecki / Współpracownik „Przeglądu / Tygodniowego”. / Warszawa, w marcu, 1874.*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 15, s. 244

Karta XXVI

51 Stanisław Bełza (1849–1929), publicysta

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4 × 6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT – w WARSZAWIE / 1873 R.

Na rw. nadr.: Medal WIEDEŃ 1873; J. KOSTKA i MULERT / (dawniej K. BAYER) / Krakowskie Przedmieście N° 38 / W WARSZAWIE. / Na żądanie można mieć kopią.

Na aw. adnot.: *Stan Waw Bełza*

Na rw. adnot.: *Warszawa, w marcu, 1874.*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 13, s. 208

52 Jan Maurycy Kamiński (1844–1907), prawnik, literat

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4 × 6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT – w WARSZAWIE / 1872 R.

Na rw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT / (dawniej K. BAYER.) / Krakowskie Przedmieście N° 32 / W WARSZAWIE. / Na żądanie można mieć kopią.

Na aw. adnot.: *Jan Maurycy Kamiński*

Na rw. adnot.: *Jan Maurycy Kamiński / d 19/3 1874 / inną ręką: Redaktor „Kolców”.*

Dane biogr. PSB t. 11, s. 566

Karta XXVII

53 Ksawery Pillati (1848–1902), malarz, rysownik, ilustrator

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4×6,4

Sygn. aut. na aw. nadr.: KONRAD BRANDEL – WARSZAWA

Na rw. nadr.: K BRANDEL / ZAKŁAD FOTOGRAFICZNY / WARSZAWA / NOWY ŚWIAT / 1249 / 57 / Klisze zachowują się dwa miesiące, a / nabywane być mogą po kop. 30 (zł. dwa).

Na rw. adnot.: *Xawery Pillati*

Dane biogr. PSB t. 26, s. 287

54 M. Górski

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: J. KOSTKA i MULERT – w WARSZAWIE / 1873 R.

Na rw. nadr.: Medal WIEDEŃ 1873; J. KOSTKA i MULERT / (dawniej K. BAYER) / Krakowskie Przedmieście N^r 38 / W WARSZAWIE. / Na żądanie można mieć kopią.

Na aw. adnot.: *MGórski*

Karta XXVIII

55 J. Miaskowski

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: JAN MIECZKOWSKI – w WARSZAWIE

Na rw. nadr.: *Jan Mieczkowski* / w WARSZAWIE / Róg Senatorskiej i Miodowej / N^{et} 496

Na aw. adnot.: *JMiaskowski*

56 Teodor Hering / Heryng (1847–1925) ?, lekarz laryngolog

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: JAN MIECZKOWSKI – w WARSZAWIE

Na rw. nadr.: *Jan Mieczkowski* / w WARSZAWIE / Róg Senatorskiej i Miodowej / N^{et} 496

Na rw. adnot.: *Dr Teodor Hering (?)*

Dane biogr. PSJ t. 1, s. 589

Karta XXIX

57 Maurycy Mendelson

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5×6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: M. FAJANS – w WARSZAWIE

Na rw. nadr.: ZAKŁAD / ARTYSTYCZNO LITOGRAFICZNY I FOTOGRAFICZNY / MAXYMILIANA FAJANSA / w WARSZAWIE / Krakowskie Przedmieście N° 52 / w domu własnym.

Na aw. adnot.: *Maurycy Mendelsson*

Na rw. adnot.: *Maurycy Mendelson* / Współpracownik „Przeglądu / Tygodniowego”. / Warszawa, marzec, 1874.

58 Konopczyński Emilian (1839–1911) ?, pedagog, autor artykułów na tematy pedagogiczne

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4 × 6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: Kloch & Dutkiewicz – w Warszawie

Na rw. nadr.: *Kloch & Dutkiewicz* / w WARSZAWIE / ULICA KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE/ N^{er} 411 (7) medalem

Na rw. adnot.: *Konopczyński* / *Współpracownik „Opiekuna / Domowego”*. / Warszawa, 1 marca, 1874.

Dane biogr. PSB t. 13, s. 555

Karta XXX

59 Leopold Mikulski (1843–1881), prawnik, publicysta

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4 × 6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: JAN MIECZKOWSKI – w WARSZAWIE

Na rw. nadr.: *Jan Mieczkowski* / w WARSZAWIE / Róg Senatorskiej i Miodowej / N^{er} 496

Na aw. adnot. *LMikulski*

Na rw. adnot.: *Leopold Mikulski* / *Współredaktor „Przeglądu / Tygodniowego”*. / Warszawa, 1 marca, 1874.

Dane biogr. Fita 1962, s. 82

60 Stanisław Jan Nepomucen Czarnowski (1847–1929), prawnik, redaktor, organizator księgarń i wydawnictw, założyciel bibliotek, archeolog, historyk czasopiśmiennictwa

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: JAN MIECZKOWSKI – w WARSZAWIE

Na rw. nadr.: Róg Senatorskiej i Miodowej / *Jan Mieczkowski* / N^{er} 496 / w WARSZAWIE.

Na aw. adnot.: *SCzarnowski*

Na rw. adnot.: *Stanisław Czarnowski* / *Redaktor „Rocznika Li- / terackiego”*. / Warszawa, 1 marca, 1874.

Dane biogr. Słownik 1972, s. 141

Karta XXXI

61 Jan Kulesza

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,5 × 6,3

Na rw. adnot.: *Jan Kulesza* / *Współpracownik* / „Przeglądu Tygodniowego”. / Warszawa, 1 marca, 1874.

62 Mieczysław Grabowski

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,0 × 6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: JAN MIECZKOWSKI – w WARSZAWIE

Na rw. nadr.: *Jan Mieczkowski* / w WARSZAWIE / Róg Senatorskiej i Miodowej / N^{er} 496

Na aw. adnot.: *Mieczysław Grabowski*

Na rw. adnot.: *Mieczysław Grabowski* / *Współpracownik „Przeglądu / Tygodniowego”*. / Częstochowa, w marcu, 1874.

Fotografia dołączona luzem

63 Aleksander Kraushar (1842–1931), historyk-amator, edytor, poeta, tłumacz, działacz kulturalny

Odbitka na papierze albuminowym; format *carte de visite*; 10,4 × 6,3

Sygn. aut. na aw. nadr.: JAN MIECZKOWSKI / w WARSZAWIE

Na rw. nadr.: Róg Senatorskiej i Miodowej / *Jan Mieczkowski* / N^{er} 496 / w WARSZAWIE.

Na aw. adnot.: *Czczogodnemu / J. I. Kraszewskiemu / na pamiątkę / Alexander Krauschar / 19 marca 1879r. Warszawa*

Dane biogr. Nowy Korbut t. 14, s. 517; Markiewicz 1999, s. 465

Alfabetyczny indeks nazwisk osób portretowanych

(cyfrą rzymską oznaczono kolejną kartę albumu, arabską numer zdjęcia)

Bałucki Michał VII/13	Mayzel Wacław XXIII/45
Belza Stanisław XXVI/51	Mellerowa Zofia II/3
Bem Antoni Gustaw XVIII/36	Mendelson Maurycy XXIX/56
Benzef Juliusz XX/39	Méyet Leopold X/19
Bogacki Feliks XXIV/48	Miaskowski J. XXVIII/55
Bosacki Józef XVIII/35	Mierzejewski Feliks XIX/37
Chmielowski Piotr XVI/32	Mikulski Leopold XXX/59
Czarnowski Stanisław Jan Nepomucen XXX/60	Mirowski Zygmunt XV/30
Dickstein Samuel XXV/49	Niewiadomski Wincenty XIV/28
Dobieszewska ze Śmigielskich Józefa I/1	Ochimowski Feliks XXII/43
Dobieszewski Zygmunt V/10	Ochorowicz Julian XVII/33
Dobrzański Konrad VI/11	Ordon Władysław (Władysław Szanser) XII/24
Doliński Gustaw V/9	Ornowski Stanisław XIV/27
Elzenberg Gustaw XV/29	Orzeszkowa Eliza III/5
Godlewski Mściśław IX/18	Perzyński Władysław Henryk VII/14
Górski M. XXVII/54	Pilecki Antoni XXV/50
Grabowska Zofia II/IV	Pillati Ksawery XXVII/53
Grabowski Bronisław VI/12	Przyborowski Walery XVII/34
Grabowski Mieczysław XXXI/62	Rejchman Bronisław XVI/31
Hering / Heryng (?) Teodor XXVIII/56	Sienkiewicz Henryk X/20
Hertz Karol IX/17	Somorowski Tomasz XIII/25
Jeleński Jan XXII/44	Sygietyński (?) Leon IV/7
Jelski Aleksander XXX/46	Szeliga Maria (Maria Mirecka) III/6
Kamiński Jan Maurycy XXVI/52	Schönman Julian (Szenman) XIII/26
Konopczyński Emilian (?) XXIX/58	Święcicki Jan IV/8
Kossuth Stefan XII/23	Świętochowski Aleksander XXI/41
Kotarbiński Józef XI/21	Wiślicki Adam XI/22
Kraushar Aleksander 63	Wiślicki Władysław XXIV/47
Kryński Adam Antoni XX/40	Wiślicki Józef Mikołaj VIII/15
Kulesza Jan XXXI/61	Wojciechowski Józef (Józef z Mazowsza) VIII/16
Marrené Waleria I/2	Zgliński Daniel (Daniel Freudenson) XXI/42

The Album Given to the Polish Writer Józef Ignacy Kraszewski in 1874 – in the Collection of the Department of Decorative Art and Material Culture, The National Museum in Krakow

Summary

The subject of this research note is the memorial album given to Józef Ignacy Kraszewski (1812–1887) by a group of writers, on the occasion of his name day on 19 March 1874. The album contains sixty-three photographs of the donators, all set in a heavy bas-relief binding of walnut wood, decorated with a copper-cast medallion with a portrait of Kraszewski, modelled by Bolesław Syrewicz (1835–1899). On each page of the album, there are two photographs surrounded by decorative motifs painted in watercolours by Ksawery Pilatti. All the photographs are in the *carte de visite* format and many of them are accompanied with the signatures of those photographed. In addition, the reverses of the photographs feature some information referring to the journals with which the subjects collaborated at the time. The album thus contains information supplementary to the photographs of the publishers, editors, and literary figures involved in several 19th-century Warsaw periodicals; most of the photographs were taken in well-known Warsaw studios.

The album bears testimony to the high esteem in which J.I. Kraszewski was held in his lifetime. Apart from its commemorative significance, it is of great value due to its clearly “monographic” character – it is an invaluable iconographic and prosopographic source that has its origin in the literary circles of Warsaw. [MF]

1. Album ofiarowany Józefowi Ignacemu Kraszewskiemu w 1874 r., okładka przednia, nr inw. MNK IV-V-476

2. Karta I

3. Karta II

4. Karta III

5. Karta IV

6. Karta IX

7. Karta X

8. Karta XV

9. Karta XVII

10. Karta XIX

11. Karta XXI

12. Karta XXII

13. Karta XXVI

14. Karta XXVIII

15. Karta XXXI